

INLEIDING

Algemeen

De grondlegger van 'het verkennen' was de Brit Robert Stephenson Smyth (1875-1941), de latere lord Baden Powell of ook wel Gilwell. Als beroepsmilitair constateerde hij tijdens de Zuidafrikaanse Boerenoorlog het gemis aan training bij de soldaten. Zo kwam hij op het idee om hen te oefenen in 'het verkennen'. Hij deed hiermee positieve ervaringen op die hij uiteenzette in het boek *Aids to scouting* (1899). Dit boek leidde er toe dat ook buiten het leger 'het verkennen' navolging vond. Aangemoedigd door dit succes werkte Baden Powell zijn ideeën nader uit tot een 'spelmethode' voor jongens in zijn beroemd geworden boek *Scouting for boys* (1908). Onder de titel Verkennen voor jongens werd dit boek ook in het Nederlands vertaald. Niet lang daarna deed de 'padvinderij' daadwerkelijk hier zijn intrede. In 1910 werden reeds de eerste padvindergroepen opgericht. Nadat er eerst twee nationale organisaties waren ontstaan, kwam in 1915 de "Nederlandse Padvindersvereniging" (NPV) tot stand. Her en der waren ook enkele katholieke padvindergroepen ontstaan, die zich deels aansloten bij de NPV, deels als 'vrijbuiters' opereerden.

De Nederlandse bisschoppen die op zich al tamelijk gereserveerd stonden tegenover het 'spel van verkennen', omdat de leiding van vrijmetselaarsneigingen werd verdacht, hadden bovendien bezwaren tegen het 'neutrale' karakter van deze vorm van jeugdbeweging. Slechts als het verkennen 'vanuit het katholieke geloof beleefd en in katholieke geest gespeeld werd', kon het ook aanvaardbaar worden geacht voor katholieken. Op initiatief van de officierszoon W.E. Froger werden in 1926 te Breda pogingen gedaan om vanuit de beweging van de Eucharistische Kruistocht een katholieke vorm van het verkennen te ontwerpen. Een jaar later werd in Utrecht een soortgelijk initiatief ondernomen, wederom op instigatie van Froger. Ongeveer tegelijkertijd werd het katholiek verkennen ook gesteund door het pas opgerichte jeugdleidersblad *Dux*. Het voorbeeld van katholieke verkennersorganisaties in het buitenland droeg er eveneens toe bij, dat de vooroordelen konden worden overwonnen. Het episcopaat gaf in 1928 zijn voorlopige instemming. In 1930 werd op het feest van St. Joris, op 23 april, de vereniging van 'De Katholieke Verkenners' opgericht, als zelfstandige organisatie binnen de NPV. Weliswaar speelde zij het Verkennen volgens de spelregels van het Internationaal Scoutsbureau, maar zij gaf aan doel, wet en belofte voor haar beweging een eigen basering. Gedurende de jaren dertig maakten de verkenners een voorspoedige ontwikkeling door; in kwantitatief opzicht groeiden zij tot een grote organisatie uit, in kwalitatieve zin werd vooral aandacht geschonken aan de vorming van een degelijk leiderskader. De naam 'verkenners' als aanduiding voor de hele beweging is eigenlijk misleidend, omdat de verkenners slechts een onderdeel vormden. De 'methodiek' van het verkennen, zoals deze was ontworpen door Baden Powell, kende namelijk drie leeftijdsgroepen: de welpen van acht tot elf jaar, de verkenners van elf tot zeventien jaar, en de voortrekkers van zeventien tot drieëntwintig jaar. De idealen van de verkennersbeweging in het algemeen zijn verwoord in 'belofte en wet', waaraan voor de katholieke verkenners een eigen levensbeschouwelijke kleur was gegeven. Organisatie, uniform, tradities, activiteiten en dergelijke zaken meer zijn vastgelegd in de 'spelregels'. Daarin wordt het karakter van de verkennersmethode omschreven, 'als een gemeenschapsspel, dat in de jongens de geest doet groeien van trouw, ridderlijk en moedig dienen'. Spelelement en buitenleven behoren tot het wezen van de verkenners, evenals 'de gelegenheid, welke wordt gegeven zich tot alzijdige vaardigheid te ontplooien om paraat te kunnen zijn'. Het patrouillesysteem, dat gebaseerd is op het beginsel van zelfbestuur, is eveneens een kenmerk van het verkennersspel.

In de jaren dertig hadden de verkenners ook de nodige kritiek te verduren, zowel intern als extern. In het katholieke 'jeugdkamp' werd de opmars van de verkenners met argusogen gevolgd. De verhouding tot het overig jeugdwerk leverde de nodige moeilijkheden op. Door de kerkelijke overheid werd in 1934 de 'Katholieke Jongens-Centrale' opgericht, die beoogde om tenminste op parochieel niveau

eenheid te bereiken in het jeugdwerk voor jongens beneden zeventien jaar. Zulks werkte echter eerder averechts, want deze 'controle' bood juist veel stof voor discussie over de verhouding van de verkenner tot de 'Jonge Wacht' en de 'Kruisvaart', twee nieuwe organisaties van katholiek jeugdwerk die eveneens in de jaren dertig werden opgericht en nogal wat gelijkenis vertoonden met de verkenner. De 'Kruisvaart' was een nieuwe jeugdorganisatie die beperkt bleef tot het bisdom Haarlem. De 'Jonge Wacht' was in 1930 opgericht als een aangepaste voortzetting van het vroegere Patronaatswerk en kwam met uitzondering van het bisdom Haarlem in alle bisdommen voor. De verkenner waren als enige katholieke jeugdbeweging voor jongens over het gehele land verspreid. Inmiddels vond er in de verkennerbeweging zelf een bezinning over haar identiteit plaats. Dit 'zelfonderzoek' had deels op het specifieke katholieke karakter van deze vorm van jeugdwerk betrekking, deels betrof het de relatie met het 'padvinden' in het algemeen, meer in het bijzonder de verhouding tot de vereniging 'De Nederlandse Padvinders'. Wat het eerste aspect betreft werden de verkenner met name gedwongen om hun positie binnen de 'Katholieke Actie' te bepalen; deze internationale organisatie voor lekenapostolaat, die in 1936 ook in Nederland werd opgericht, rekende alle vormen van jeugdwerk tot haar competentie. Bovendien waren de verkenner van katholieke zijde verdacht van 'naturalistische' trekken, terwijl zij de culturele vorming juist zouden verwaarlozen. Hun werd ook verweten dat zij zich al te zeer isoleerden. Wat dit betreft zaten zij overigens tussen twee (kamp)vuren, want hetzelfde verwijt kregen ze ook wel van padvinderszijde te horen. Sinds de oprichting in 1930 was de vereniging 'De Katholieke Verkenner' slechts via zijn hoofdkwartierscommissaris met het landelijk bureau van de Nederlandse Padvindersvereniging verbonden geweest. Deze nogal losse band werd in 1938 vervangen door een samenwerkingsorgaan, de zogeheten 'Nationale Padvinders Raad', waarin de beide verenigingen op gelijke voet samenwerkten, met Prins Bernard als trait d'union.

Ondanks deze interne en externe problemen had de vereniging 'De Katholieke Verkenner' zich in tien jaar tijds een zodanige plaats weten te verwerven, dat zij bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog zowel in aantal als wat hechtheid van organisaties betrof vooraan stond in het katholiek jeugdwerk. Op 2 april 1941 hief de Duitse bezetter de gehele padvindersbeweging in Nederland op en dus ook 'De Katholieke Verkenner'.

De Katholieke Jeugdbeweging (voor jongens), 1945-1962

Voorgeschiedenis

Ondanks regelmatig contact en onderling overleg was er voor de oorlog niet veel terecht gekomen van de toen reeds beoogde samenwerking tussen de diverse katholieke organisaties voor jeugdwerk ten behoeve van jongens. Tijdens de oorlog beraadslaagden dr. A.C. Ramselaar, H. van de Berg en Th. van der Lugt, hoofdaalmoezeniers van respectievelijk de Katholieke Verkenner, de Jonge Wacht en van de Kruisvaart, alsmede mr. R. Heppener, hoofdcommissaris van de Katholieke Verkenner, over de mogelijkheden om na de bevrijding te komen tot één jeugdorganisatie op basis van het 'spel van verkennen'. Behalve door het verlangen om de beschikbare energie en middelen efficiënter te besteden ten dienste van de katholieke jeugdbeweging was de noodzaak tot samenwerking vooral ook geboden ten einde onverkwikkelijke rivaliteiten en tegenstellingen te voorkomen, in het bijzonder op het plaatselijke vlak.

Van de goede voornemens kwam in de naoorlogse praktijk weinig terecht. De ongelijktijdige bevrijding van het zuiden en van het noorden van Nederland was wel de belangrijkste oorzaak die de plannen deed mislukken. In het algemeen was afgesproken, dat er één nieuwe organisatie voor het mannelijk jeugdwerk zou komen en wel op basis van het 'spel van verkennen' maar met behoud van de waardevolle elementen van de Jonge Wacht en van de Kruisvaart. Definitieve afspraken waren echter

nog niet gemaakt en nog veel minder waren er algemeen geldige richtlijnen vastgesteld. Door deze onzekere situatie konden zich in het bevrijde zuiden tegengestelde ontwikkelingen voordoen, die het nagenoeg onmogelijk maakten om de oorspronkelijke plannen nog uit te voeren toen eindelijk het gehele zuiden was bevrijd in mei 1945.

De verkenneren begonnen vrijwel meteen in het najaar van 1944 aan de heroprichting van hun organisatie vanuit hun tijdelijk hoofdkwartier in Nijmegen onder leiding van mr. J. Cals. Het is niet geheel duidelijk of deze groep heroprichters onkundig was van de besprekingen om tot één nieuwe jeugdbeweging te geraken, maar in ieder geval werkten zij met bekwame spoed aan een restauratie naar vooroorlogs model. In het bevrijde deel van het bisdom Roermond kwam in de tussentijd (tot mei 1945) zelfs een geheel nieuwe organisatie van de grond: 'Jong Nederland'.

Na de volledige bevrijding van Nederland, in mei 1945, begonnen al meteen de moeilijkheden. Vanuit het hoofdkwartier in 's-Gravenhage wilde men uitvoering geven aan de afspraken 'om tot de voorgenomen ene organisatie te komen'. Het Nijmeegse hoofdkwartier verzette zich echter hevig toen het werd geconfronteerd met de afspraken om het verkennen - dat wil zeggen het spel - aan te vullen met de waardevolle elementen uit Kruisvaart, Jonge Wacht en intussen ook Jong Nederland. Deze 'harde kern' vreesde namelijk, wat werd genoemd, een 'verwatering' van het spel van verkennen. Mr. R. Hšppener kwam, namens de verkenneren, terug op de gemaakte afspraken, waardoor de gehele opzet van één jeugdbeweging kwetsbaar werd; deze waren alleen bereid mee te doen mits zij binnen de nieuwe organisatie geheel zelfstandig zouden blijven.

Begin juli 1945 al moest de 'bisschoppelijke adviescommissie inzake de organisatie van de jeugd' deze teleurstellende gang van zaken aan de bisschoppen rapporteren. In een uiterste poging om het gestelde doel te bereiken, riep men de hulp van de bisschoppen in. Op zeer korte termijn reageerden dezen met een schrijven, waarin zij ook van hun kant uitdrukkelijk de wens te kennen gaven, dat er één nieuwe jeugdorganisatie voor jongens zou komen onder één bestuur. Op deze brief van 9 juli lieten de bisschoppen een officieel besluit volgen op 24 september 1945, dat er omwille van de continuïteit in de vorming van de jeugd beneden en boven de zeventien jaar een band moest worden gelegd tussen de nieuw op te richten jeugdorganisatie enerzijds en de samenwerkende jeugdstandsorganisaties anderzijds.

Oprichting en statuten

De bisschoppelijke stellingsname heeft weliswaar een zware rol gespeeld in de naoorlogse reorganisatie van het katholiek jeugdwerk voor jongens, maar de nagestreefde eenheid heeft zij niet bewerkt, althans niet ten volle. Genoemde adviescommissie werd met de opdracht belast om een en ander voor te bereiden. De commissie diende een voordracht op te stellen voor een voorlopig bestuur. En vóór 1 januari 1946 zouden de statuten en spelregels van de nieuwe organisatie aan het episcopaat moeten worden voorgelegd.

De tegenstellingen spitsten zich in het najaar van 1945 steeds meer toe. Terwijl de besprekingen over de nieuwe opzet nog volop gaande waren, werden reeds cursussen voor katholieke verkennerenleiders aangevraagd en gehouden; van enige aanpassing was daarbij geen sprake. De verkenneren hielden onverkort vast aan hun eenmaal ingenomen standpunt: géén 'verwatering'. Onder druk van de omstandigheden werden weekend-cursussen georganiseerd voor kaderleden van Jonge Wacht en Kruisvaart, aanvullend dus op eigen reeds voltooide training van voor de oorlog. De noodzaak daartoe was gebleken omdat een groot aantal groepen Jonge Wacht en Kruisvaart meteen na de oorlog als verkennerengroep waren gaan werken. Met name de Jonge Wachtgroepen kwamen in een moeilijke positie terecht omdat deze organisatie zichzelf reeds had opgeheven; de Kruisvaart bestond mei 1945 formeel nog wel.

De verkenneren wisten zich hierdoor een overheersende positie te verwerven, waartegen de andere organisaties niet waren opgewassen. Omdat het verkennerensoptreden echter tegen de oorspronkelijke

bedoelingen in ging, was voor het einde van 1945 de weerzin tegen de 'eenheidsworst' - de veel gebruikte smalende term uit die tijd - zo groot geworden. Ontmoedigd door alle geharrewar gaf het 'voorlopig' bestuur er voortijdig de brui aan, zodat het episcopaat op 1 januari 1946 toch alvast een 'definitief' bestuur benoemde, nog voordat de nieuwe organisatie officieel was opgericht. Een nieuwe tegenvaller was het besluit van het Limburgse 'Jong Nederland' in april 1946, om niet toe te treden tot de nog op te richten 'Katholieke Jeugdbeweging' (KJB). De toch al machtige positie van de verkenner werd door de Limburgse uittreding avant la date nog extra versterkt; de 'methodiek' van het verkennen bleef nu immers helemaal als enige onveranderd bestaan binnen het kader van de Katholieke Jeugdbeweging.

Ten gevolge van de gerezen problemen kon het niet uitblijven, dat de bisschoppen de ontwerpstatuten ruim een half jaar later ontvingen dan zij hadden gewenst, namelijk op 31 juli 1946. Het antwoord van het episcopaat liet overigens ook drie kwart jaar op zich wachten. Bij schrijven van 22 april 1947 deelde het episcopaat mee zich niet te kunnen verenigen met de voorgestelde statuten. Deze reactie was een bevestiging van de feitelijke ontwikkelingen; op dat moment was het duidelijk geworden, dat de ene nieuwe organisatie (met één methodiek) niet haalbaar was. Uitdrukkelijk bepaalde het episcopaat derhalve, dat naast de verkenner ook niet-verkenner als evenwaardige groepen in de KJB dienden te worden opgenomen. Bovendien wensten de bisschoppen een grotere invloed van de aalmoezeniers op het jeugdwerk, alsmede een sterkere positie voor de diocesen. Tenslotte tekenden zij ook nog bezwaar aan tegen de te kostbare uitbouw van het nationaal apparaat, zoals dit in de ontwerpstatuten was voorzien.

Gehoor gevend aan de bisschoppelijke aanwijzingen ging men naar een andere opzet voor de KJB zoeken. Het oorspronkelijke idee van de ene organisatie op basis van het spel van verkennen liet men varen en verving men door een meer pluriform ontwerp. Naast het verkennen kwamen er twee nieuwe methodieken bij: het Jongensgilde en de Jongensclubs en Patronaten. Begrijpelijke teleurstelling over de zinloze opoffering van hun vroegere organisaties ten spijt waren het toch met name voormalige Kruisvaarders en Jonge Wachters die zich inspanden voor de opbouw van de 'nieuwe' methodieken. In hun kringen toonde men zich extra bezorgd over de aanzienlijke groep jongeren die niet waren overgegaan naar het verkennen en daardoor bij wijze van spreken nog steeds in de wachtkamer van de KJB zaten.

Het Jongensgilde was, evenals het verkennen, een 'geüniformeerde' beweging maar overigens verschilde het van de verkenner zowel door een grote mate van soepelheid als door een meer maatschappij-gerichte aanpak. In 1955 trad het Limburgse 'Jong Nederland' alsnog tot de KJB toe en versmolt met het Jongensgilde tot één methodiek, die ook in de naam tot uitdrukking kwam: 'Gilde-Jong-Nederland'. In omvang was het Jongensgilde slechts zeer bescheiden in vergelijking met de verkenner, maar inhoudelijk bleek het toch voldoende sterk te staan om tot op de huidige dag als zelfstandige vorm van jeugdwerk voort te bestaan met ca. 20.000 leden. Naast de twee intensieve methodieken (Verkenner en Jongensgilde, c.q. Gilde-Jong-Nederland) werden de Jongensclubs en Patronaten als 'minder intensieve' methode van jeugdwerk in de KJB opgenomen. Min of meer in de lijn van het vooroorlogse patronaatswerk stelden de Jongensclubs en Patronaten zich hoofdzakelijk ten doel om de jeugd 'van de straat te houden'.

Genoemde groeperingen vormden in 1947 tezamen de KJB. Statutair had deze organisatie echter nog steeds geen basis. Met het oog op de behartiging van de materiële belangen was het intussen dringend noodzakelijk geworden om rechtspersoonlijkheid te verkrijgen. Voor dat beperkte doel werd op 16 juni 1947 een stichting in het leven geroepen. Inmiddels werd naarstig verder gewerkt aan nieuwe statuten. Nadat in 1948 reeds diverse ontwerpen waren opgesteld, duurde het toch nog tot 19 januari 1950 voordat nieuwe concept-statuten aan het episcopaat werden voorgelegd. Hierin was zoveel mogelijk aan met de bisschoppelijke wensen en bezwaren van april 1947 rekening gehouden. Aan de 'statutaire' lijdensweg van de KJB was hiermee nog geenszins een einde gekomen, want nu onthield

het Ministerie van Justitie zijn goedkeuring aan de concept-statuten. Volgens het ontwerp zou de KJB een vereniging moeten zijn, maar in de voorgestelde opzet vertoonde de KJB alle kenmerken van een stichting. Tot 1959 bleef deze kwestie slepende. Intussen deden de - beperkte - statuten van 16 juni 1947 dienst in die gevallen waar rechtspersoonlijkheid was geboden, terwijl de concept-statuten van 1950 overigens werden gehanteerd in het dagelijks gebruik. In 1957 werd er een statuten-commissie in het leven geroepen, die aan de tweeslachtige situatie een einde moest maken. Dit resulteerde in de definitieve statuten voor de 'Stichting Katholieke Jeugdbeweging voor Jongens', die op 12 mei 1959 door de bisschoppen werden goedgekeurd.

Organisatie en activiteiten

Het aanvankelijke - sterk centralistische - doel was dan wel niet bereikt met de uiteindelijke opzet van de KJB, maar behalve dat er in ieder geval formeel aan de wens van de bisschoppen was voldaan, was er ook een belangrijke vooruitgang geboekt in vergelijking met de vooroorlogse situatie. Al was de samenvoeging dan met de nodige strubbelingen gepaard gegaan, toen de KJB er eenmaal was, is er in redelijke harmonie samengewerkt tussen de verschillende onderdelen. Binnen de opgelegde modus vivendi heeft de nieuwe organisatie zo goed mogelijk haar taak vervuld, om alle jongens beneden zeventien jaar de mogelijkheden te bieden voor diverse vormen van jeugdactiviteit in groepsverband, 'passend bij hun keus en aanleg en beantwoordend aan de omstandigheden' waarin zij verkeerden. De verdiensten van de KJB lagen voornamelijk op het praktische vlak. Hierbij had men met name op het oog om de gemeenschappelijke belangen van de jeugdbeweging te dienen. Een groot aantal problemen met betrekking tot jeugd en jeugdwerk raakten namelijk alle groeperingen en methodieken. Nu eens betrof het de talrijke relaties 'naar buiten' (burgerlijke overheid, Gezinsraad, Nederlandse Jeugdgemeenschap, Katholieke Jeugdraad e.d.), dan weer ging het om zaken die meer 'naar buiten' dan wel levensbeschouwelijk van belang waren (vertrek van de oudere jongens, mentaliteit van de jeugd, onkerkelijkheid, kwesties van gezag en vrijheid, jeugd en arbeid, film).

Het 'Nationaal Hoofdkwartier' van de KJB, dat in 's-Gravenhage was gevestigd, diende als apparaat voor deze 'praktische belangenbehartiging'. Een uitermate belangrijke taak van het Nationaal Hoofdkwartier was o.m.: organisatie, voorbereiding van cursusstof voor basistrainingen en voortgezette trainingen voor het kader (gespecialiseerde cursussen). Daarenboven werd vanuit het hoofdkwartier gezorgd voor allerlei ledenactiviteiten, voor de samenstelling van vakliteratuur die gratis verspreid werd (de werkmappen b.v.), en voor de verkoop van materialen via de St. Joriswinkel. Voorts berustte op het hoofdkwartier de redactie van de diverse tijdschriften en andere publicaties die onder auspiciën van de KJB werden uitgegeven. Om al deze werkzaamheden te kunnen vervullen beschikte het hoofdkwartier over een groot aantal vrijgestelde functionarissen, deels ten behoeve van het algemeen beleid en beheer, deels ten dienste van de afzonderlijke groeperingen. De algemeen secretaris was belast met de coördinerende leiding van het hoofdkwartier, daarin bijgestaan door een chef van het beheer c.q. directeur. De verschillende afdelingen beschikten elk over eigen functionarissen.

Tegen deze praktische - achtergrond gezien, ligt het ook voor de hand dat de KJB zich het sterkst ontwikkeld heeft in bestuurlijk-administratieve zin, zelfs op het gevaar af een instituut in plaats van een beweging te worden, zoals omstreeks het midden van de jaren vijftig niet ten onrechte werd opgemerkt. Het heeft overigens nogal wat voeten in de aarde gehad, voordat een enigszins evenwichtige bestuursvorm voor de KJB werd gevonden. De slepende statuten-kwestie hield immers in niet geringe mate juist ook hiermee verband. Volgens de ontwerp-statuten van 1946, die zoals vermeld niet door de bisschoppen werden goedgekeurd, had het bestuur van de KJB moeten worden gevormd door drie leden, te benoemen en te ontslaan door het episcopaat. Ambtshalve zou de hoofdcommissaris van de verkenner voorzitter van de KJB moeten zijn en tevens als 'nationaal leider' van de overige groeperingen fungeren; samen met de hoofdaalmoezenier zou hij de algemene leiding

hebben en gerechtigd zijn tot het nemen van alle besluiten.

In de 'overgangsstatuten' van 1950 werden deze autoritaire structuren reeds aanzienlijk afgezwakt, evenals de centralistische tendenties. Aan het hoofd van de KJB kwam een bestuur te staan, waarin de drie 'methodieken' (Verkenners, Jongensgilde, Jongensclubs en Patronaten) waren vertegenwoordigd door hun hoofdcommissarissen. Dit 'nationaal' bestuur had beslissingsbevoegdheid over zaken die van gemeenschappelijk belang waren voor alle groeperingen. Aangelegenheden die de groeperingen afzonderlijk aangingen (spelregels, training, uniformen e.d.) behoorden tot de competentie van nationale leidingen van de drie 'methodieken', t.w. het Nationaal Hoofdkwartier van de Verkenners, de Nationale Gilderaad en het Nationale Clubs- en Patronatenteam. Aangezien uitdrukkelijk was bepaald dat 'de groeperingen, die binnen de vereniging bestaan, ondergeschikt zijn aan het bestuur van de KJB', bleef de eindverantwoordelijkheid weliswaar bij het 'nationaal bestuur' berusten maar dit diende in zaken van algemeen belang 'bindend overleg' te plegen met de Bestuursraad. Dit nieuwe orgaan, waarin de diocesane leidingen (i.c. de diocesane commissarissen en de diocesane aalmoezeniers van de drie groeperingen) zitting hadden en dat het recht had om nieuwe bestuursleden aan het episcopaat voor te dragen, moest als schakel tussen nationale leiding en grondvlak (districten en parochies) fungeren.

Een heel aparte plaats nam de hoofdaalmoezenier in de organisatie van de KJB in. Hij was de schakel tussen episcopaat en KJB. Als zodanig beschikte hij reeds over aanzienlijke invloed, maar ook formeel was hij met grote macht bekleed. Op grond van de statuten uit 1950 kon hij lid zijn van het bestuur maar hoefde zulks niet; niettemin berustte de algemene leiding 'bij het Bestuur samen met de Hoofd-Aalmoezenier'. Deze 'twee-eenheid' in de leiding was door het episcopaat gewenst omwille van de pastorale aspecten die in het werk van de KJB voorkwamen. Statutair was de hoofdaalmoezenier dan ook 'in het bijzonder in vraagstukken van godsdienstig-zedelijke aard belast met het geven van leiding' voor heel de KJB in heel het land. Als priester had hij zelfs de eindbeslissing in alle gevallen, waarin hij zich op de zielzorg kon beroepen.

In grote lijnen werden deze structuren bekrachtigd door de definitieve statuten van 1959, met dien verstande echter dat de vaststelling van het algemeen beleid werd opgedragen aan de Bestuursraad. In dit orgaan had voortaan ook het bestuur zitting, naast de vertegenwoordigers van de diocesane leidingen. Ook kregen de drie groeperingen meer zelfstandigheid toegemeten in de statuten van 1959, met name o.a. op het beleid van financieel beheer.

Opheffing

De KJB beschikte nog maar nauwelijks over het definitieve statuten, of haar voortbestaan kwam al in discussie aan het eind van de jaren vijftig. Naarmate men van kerkelijke zijde de teugel van de beweging liet vieren, streefde elk van de groeperingen naar grotere zelfstandigheid, aangezien de KJB als een rem op hun vrije ontwikkeling werd gezien. Bovendien begon men de strikte scheiding tussen katholiek jeugdwerk voor jongens en katholiek jeugdwerk voor meisjes steeds meer als achterhaald te ervaren. Er werd gezocht naar een hechtere samenwerking tussen de drie organisaties voor jongensjeugdwerk enerzijds en de in het Katholieke Meisjes Jeugdwerk verenigde organisaties: het Katholieke Meisjesgilde, de Nederlandse Gidsenbeweging en de Meisjesclubs.

Op 17 december 1960 werd in beginsel besloten tot een federatieve samenwerking tussen de KJB en het Katholiek Meisjes Jeugdwerk. Al spoedig daarna werd dit besluit herzien, in die zin dat een federatie van de zes afzonderlijke groeperingen van jongens en meisjes werd voorgestaan in plaats van een federatie tussen beide 'koepels'. Op die manier zouden eigen ontplooiing van en vlotte samenwerking tussen de verschillende organisaties voor jongens en meisjes het best tot hun recht kunnen komen. Anders dan de KJB was het Katholiek Meisjes Jeugdwerk trouwens nooit meer dan een tamelijk losse federatie geweest, die nu voor de aangesloten groeperingen helemaal overbodig werd. Aan de kant van de jongensorganisaties zag men in zulk een federatie de kans schoon om zich

op 'natuurlijke' wijze te ontdoen van de KJB. De beoogde reorganisatie ging wel met aanzienlijke juridische rompslomp gepaard; behalve dat de KJB en het Katholiek Meisjes Jeugdwerk ontbonden moesten worden, was het noodzakelijk om van elk van de afzonderlijke groeperingen eigen rechtspersonen te stichten. Bovendien moest een nieuwe organisatie in het leven geroepen worden. Een en ander diende op elkaar te worden afgestemd, voordat tot de opheffing kon worden besloten. De Cultuurdienst van de KJB leidde overigens al sinds september 1960 een eigen leven als 'Nationale Dienst voor Culturele Vorming in het Katholiek Jeugdwerk' ten behoeve van alle katholieke jeugdorganisaties van Nederland.

Op 18 juni 1962 nam de Bestuursraad van de KJB, behoudens de statutaire goedkeuring van het episcopaat, het besluit tot opheffing. Nadat deze goedkeuring op 28 augustus 1962 was verkregen viel de KJB per 1 september daaraan volgend uiteen in drie organisaties: Gilde Jong Nederland, Jongensclubs en Vereniging De Katholieke Verkenner en Landelijke Stichting van de Katholieke Verkenner. Geheel zelfstandig trad elk van deze organisaties op die datum toe tot de nieuwe 'Stichting Katholiek Jeugdwerk voor Jongens en Meisjes'. Dit was niet meer dan een federatief orgaan voor overleg en samenwerking tussen de aangesloten organisaties.

De Katholieke Verkenner, 1944-1973

De 'Verkenner van de Katholieke Jeugdbeweging', 1944-1962

Zoals hierboven reeds is vermeld, begonnen de verkenner meteen na de bevrijding van Zuid-Nederland met grote voortvarendheid aan de wederopbouw van hun organisatie. Mede doordat andere groeperingen zekere terughoudendheid betrachtten met het oog op eventuele toekomstige samenwerkingsverbanden, beleefden de verkenner een opvallende toeloop. Voorstanders van het 'pure' verkennen toonden zich zelfs enigszins bevreesd voor deze schaalvergroting, te meer omdat er kerkelijke tendensen te bemerken waren om het spel van verkennen niet slechts verbreden maar tevens te 'katholiseren'.

Niet in het minst gold hierbij ook de overweging, dat de relaties met de Nederlandse Padvindervereniging hierdoor in het gedrang zouden kunnen komen. De grootste uitbreiding stond de verkenner overigens nog te wachten. De eerste jaren na de bevrijding waren van beslissende betekenis voor de wederopbouw van het katholieke organisatieleven.

Aangezien juist in die jaren (1944-1947) de verkenner het rijk alleen hadden in katholiek jeugdland - afgezien van het Limburgse 'Jong Nederland' - schoten de verkennergroepen 'als paddestoelen uit de grond', zoals hoofdaalmoezenier A.J.L. Verhoeven in een terugblik op die roerige periode opmerkte. Tegelijk meldden zich spontaan ook grote aantallen leidsters en leiders aan, in die mate zelfs dat op de koempoelan van 1948 - de nationale bijeenkomst van leidsters en leiders - de vraag naar voren kwam of de verkennerbeweging als beweging geen gevaar liep. Door hun aantal (ca. 85.000 leden in 1947) maar vooral ook door hun duidelijke gezicht als jeugdbeweging konden de verkenner een overheersende rol spelen bij de oprichting van de KJB. In het bestuur van de nieuwe organisatie namen zij in de beginperiode een centrale plaats in; zowel hun hoofdcommissaris als hun hoofdaalmoezenier waren tevens voorzitter respectievelijk hoofdaalmoezenier van de KJB. Zoals zij vanaf het begin hadden geëist, verwierven de verkenner - als enige groepering binnen de KJB - eigen rechtspersoonlijkheid; in 1948 werden de statuten voor de 'Verkenner van de Katholieke Jeugdbeweging' van kracht. Weliswaar moesten zij in de latere opzet van de KJB hun plaats statutair delen met de twee andere groeperingen, maar in feite bleven zij toch verreweg de sterkste participant. Binnen deze organisatie van de KJB hadden zij hun eigen 'Nationaal Hoofdkwartier', aan het hoofd waarvan de hoofdcommissaris en de hoofdaalmoezenier stonden. Voorts waren de verkenner opgedeeld in diocesane afdelingen met aan het hoofd telkens een diocesane commissaris en een

diocesane aalmoezenier, om tenslotte bij de basis van districten (meestal dekenaal niveau) en groepen (meestal parochies) uit te komen. De aalmoezenier nam op alle niveaus een machtige uitzonderingspositie in, van wie evenwel was bepaald, dat hij 'generlei financiële verantwoordelijkheid' droeg. De verkenner namen in 1949 intrek in hun officiële buitencentrum 'Gilwell St. Walrick' te Overasselt. Twee jaar later kregen zij de beschikking over de Sint Joriskapel te Persingen als nationale verkennerkerk.

De zwerftocht van het Sint Jorisbeeld in 1950-1951 langs de verkennergroepen door heel het land was een corso dat ook naar buiten de pracht toonde van deze aanzienlijkste loot uit het toen nog rijk bloeiende veld van katholiek jeugdwerk. Een grootse viering van het 25-jarig bestaan in 1955 was het onmiskenbare hoogtepunt uit de geschiedenis van de katholieke verkenner.

De overgang naar 'Scouting Nederland', 1962-1973

Door de opheffing van de KJB per 1 september 1962 werden de verkenner weer een geheel zelfstandige vereniging. Hun structuur en organisatie behoefden daardoor zekere aanpassing, hoewel in grote lijnen op de voorafgaande periode kon worden voortgebouwd.

Naar analogie van de KJB-Bestuursraad werd een 'Regionale Raad' het beleidsbepalende orgaan van de verkennerorganisatie. Deze raad was samengesteld uit het bestuur van de katholieke verkenner (hoofdcommissaris, secretaris-penningmeester, hoofdkwartierscommissarissen), de hoofdaalmoezenier, de secretaris van het Nationaal Hoofdkwartier, de diocesane commissarissen en de diocesane aalmoezeniers. Bij de opheffing van de KJB waren het Gilde Jong Nederland en de Jongensclubs en Patronaten naar Utrecht verhuisd, de verkenner namen het hoofdkwartier van de KJB in 's-Gravenhage over als hun hoofdkwartier, inclusief het archief.

In de tweede helft van de jaren zestig veranderde de katholieke verkennerbeweging ingrijpend van karakter. De algemene crisis waarin de jeudbeweging toen kwam te verkeren tengevolge van kerkelijke en maatschappelijke ontwikkelingen, ging ook aan de verkenner niet onopgemerkt voorbij. In de jaren 1966 en 1967 werd een herindeling in districten en gewesten doorgevoerd, die niet meer op de diocesane structuren was gebaseerd, maar aan de maatschappelijk gangbare indeling was aangepast. Naast deze seculariserende ontwikkeling waren er democratiseringstendenzen binnen de vereniging, die er toe leidden dat de Regionale Raad in januari 1968 werd omgezet in de 'Nationale Raad der Gewestelijke Commissarissen'. Deze Nationale Raad, zoals hij kortweg werd genoemd, kreeg aanzienlijk meer invloed op de leiding dan zijn voorganger: vaststellen van de begroting, de rekening en verantwoording van het nationaal bestuur goedkeuren, na overleg met het Spelcollege (zie hierna) de leden van het nationaal bestuur benoemen en ontslaan, en alle verdere taken met betrekking tot het beleid.

Het 'Nationaal Bestuur', bestaande uit de hoofdcommissaris en de hoofdaalmoezenier (adviserend lid) en een aantal hoofdkwartiercommissarissen (hun naam verandert in de loop van de zestiger jaren in 'Nationaal Commissarissen') was belast met de uitvoering van het algemeen beleid zoals dit door de Nationale Raad was aangegeven. Nieuw in de structuur was de Spelraad die in 1964 werd opgericht. Bij de Spelraad, bestaande uit het college van hoofdkwartierscommissarissen van training, kwam de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het spel van verkennen te berusten. Bepaalde trainingszaken die een nadere studie vereisten moesten aan het 'Nationaal Training Team' voor advies worden voorgelegd. In 1968 veranderde niet alleen de naam maar ook de bevoegdheid en taak van de Spelraad. Alleen uit overwegingen van algemeen beleid van de vereniging kon het Nationaal bestuur de goedkeuring onthouden aan de beslissingen die het 'Nationaal Spelcollege', zoals het orgaan voortaan werd genoemd, nam op het gebied van het spel van verkennen.

De relaties met de overige Nederlandse padvindersonsorganisaties die tijdens de KJB-periode tamelijk los waren geweest via de Nationale Padvinderraad, werden in de loop van de jaren zestig steeds meer aangehaald. Inofficieel kwam er een zogenaamde 'dubbele Nationale Padvinderraad' tot stand,

samengesteld uit de 'Nationale Padvindersraad voor Jongens' (Katholieke Verkenneren en 'neutrale padvinders') en de Nationale Padvindersraad voor Meisjes (de katholieke Nederlandse Gidsenbeweging en het 'neutrale' Nederlandse Padvindersgilde. Uit deze 'dubbele' raad werd een werkgroep gevormd, die de samenwerkingsmogelijkheden moest onderzoeken. De verkenningen van deze werkgroep resulteerden na moeizaam overleg in het principe-besluit van 26 september 1967, tot oprichting van de federale 'Scouting Nederland'. De statuten voor deze federatie werden met algemene stemmen aangenomen en bij Koninklijk Besluit van 26 april 1968 goedgekeurd.

Binnen de federatie 'Scouting Nederland' groeide men geleidelijk naar een fusie toe. De reeds bestaande contacten werden versterkt en na de intentieverklaring van de vier besturen van 22 april 1971, om te streven naar de totstandkoming van één nieuwe organisatie in plaats van vier bestaande, werden er op grote schaal besprekingen gevoerd in diverse commissies en fusiewerkgroepen. Op zaterdag 25 november 1972 gaven de vier ledenvergaderingen hun goedkeuring aan de fusie en aan een aantal voorstellen betreffende o.a. de statuten en de structuur van de nieuw op te richten vereniging. Op 6 januari 1973 werd de fusieovereenkomst aangegaan. Het doel van de vereniging werd daarin als volgt omschreven: 'Het bevorderen van het Spel van Verkennen in Nederland op grondslag van de ideeën van Lord Baden Powell om daarmee een plezierige beleving van de vrije tijd te bieden aan meisjes en jongens, waardoor een bijdrage gegeven wordt aan de vorming van de persoonlijkheid'. Amersfoort werd de vestigingsplaats van deze meer dan 100.000 leden tellende vereniging Scouting Nederland.

J.J.A. Buylinckx